

ДОЛЯ, ПОЗНАЧЕНА ВІЙНОЮ

Вона народилась в зловіщому сорок першому. І, як мільйони людей її покоління, пройшла по житті з особливим статусом – дитина війни. Чи ж відала, чи знала Софія Пилипівна про те, що в помережену сивиною осінь її долі знову увірветься війна? Жорстока, ніким неоголошена, нікому не зрозуміла, але з такими болючими втратами, такими трагічними наслідками! В найстрашніших снах їй оте не привиділось, що в сімдесят з гаком літ стане біженкою. Покине тишу насиджених гнізд на донецькій землі, де пройшли її юність, молодість, зрілість, і під швальний вогонь «градів» буде діставатись на далеке, але рідне Полісся.

Ми не домовлялись про зустріч. Тож візит журналістів для задовженської переселенки Софії Слівак став повною несподіванкою. В тісному родинному колі, разом зі старшою вісімдесятиоднорічною сестрою Ніною Пилипівною Кутасевич та ще ближньою сусідкою, жіночки вели звичну розмову про нехитре селянське буття. Софія Пилипівна в тому невеликому гурточку вирізнялась російською говіркою й стилем вбрання. З першого погляду, навіть для стороннього ока, в ній вгадувалась городянка. Зачувши, в якій справі завітали непрохані гості, жінка не розгубилась й на пропозицію поспілкуватись із пресою відгукнулась без всякого остраху. Тільки відразу ж вибачилась за мову.

- Як ви не проти, говоритиму російською. П'ятдесят чотири роки на Сході прожила. Й боюсь, що вельми сковеркаю українську мову. То вже не судить строго.

- А до отчих порогів давні повернулись? - запитую Софію Пилипівну.

- У жовтні рік минув. Боже, як я сюди діставалась! В страшному сні не приви-

лікарню мені потрібно було. Неподалік – жінка дитинку за ручку веде і раптом як бахне – і їх на шматочки. То не життя, то – суцільне пекло. Ідеш десь і не знаєш, чи повернешся. Легаєш спати – і не знаєш, чи прокинешся. У нас на вулиці – такі руїни! Дивишся, ще не давно будинок стояв, а тепер одна газова колонка вісить. Там – руїна, там – руїна. Якось мела подвір'я, син якраз на дивані приліг, невістка за комп'ютером щось писала. І тут як шарахне десь неподалік, потім знову. А я заціпеніла посеред двору. Чую, невістка кричить: «Мамо, падай!» Притулилась десь в куточку. Діти лежать на підлозі, хто де. Довкола все січече. А я з того ляку вже не розумію, що мені потрібно вуха закрити, закриваю очі, щоб нічого не бачити. Стихло. Діти лежать на землі, бояться підводитись. А я встала, тихенько за ворота – глянути, що там на вулиці. Дивлюсь – той будинок горить, той – горить. У нас там поряд траса на Луганськ проходить, а за нею – балка. В тій балці безхатьки собі місце облюбували. Видно в ту пору якраз ішли до нього.

Але жити і знати, що там, де йде війна, zostались твої діти, твої знайомі – це ж ні хвилинки спокою, ні секунди. Ти думаєш, думаєш, думаєш про те без кінця і краю. Я весь час з ними на зв'язку. Син просить: «Мама, не здумай повертатись. Нема ніякого перемир'я. То лиш пусті балачки про те. «Гради» як сікли, так і січуть.» Півміста зруйновано. Людям на руки видали трудові книжки. Вони ходять на роботу, але трудові книжки на руках. На всяк випадок, а раптом завтра згорить та чи інша контора разом зі всіма документами? Невістка працює швачкою. Зарплату дають регулярно. Син – водій в об'єднанні «Артемвугілля». Гараж їх розбомбили дощенту, об'єднання розігнали. Платять людям рідко. Пенсіонери якось виживають. Дехто умудрився і російську, й українську пенсію оформити. То за ті гроші й виживають. Я ось часто чую як кажуть: «Ті, хто не покинув Донбас – сепаратисти». Людоньки милі, які вони сепаратисти? Куди можуть виїхати вісім мільйонів відразу? Де їх хто всіх прийме? Ті, хто не має ніякого

Мало хто сказав: «Ти ж стільки всього пережила, як тобі після цього?» Хочеться якогось душевного тепла, просто чаю попити за гарним спілкуванням. От мені такого бракує. Можливо, через те, що я все життя була поміж людьми, на роботі. От як колись в 1961 році приїхала на Донбас до братів, так і зосталась там. І працювала на заводі, і вчилась одночасно. Опанувала кілька спеціальностей. Я й першу медичну допомогу людині надати можу, і за станком стояла. А потім сорок років підряд, на одному й тому самому робочому місці, відпрацювала перукарем. Кажу ж, що майже в сімдесят

землею. На випадок, якщо дім згорить, то хоч щось зостанеться. Гадаєте, легко таке чути і знати, якщо ти навіть за тисячу кілометрів від того жаху? Чи легко засинати матері в тиші і спокої, коли в ту мить її син десь в дорозі, а докола свист канонади? Ще років три тому, все це здавалося б жахливим сном. Мене он сестра запитує: «Чого ти не поправляєшся? Худа, аж дзвениш.» А як я можу поправитись, коли моя душа там, біля дітей? Невісточка, вона ж мені як донечка, плаче в трубку: «Мамо, хай би вже були чи китайці, чи в'єтнамці, аби тільки не стріляли. Тільки, щоб нам дали

В страшному сні не привидіться. Блокпости закриті, транспорт не ходить. Якийсь чоловік погодився довести з Горловки до Костянтинівки за 500 рублів. Аби дешевше було, ще два студенти в машину підсіли. Ні багажу ніякого не брала, ні коштовних речей. Отак як стою – так і встилась в ту подорож. Полями, вони ще тоді були не заміновані. Й раптом чую: бабах! Я до водія: це ж колесо пробилось. Як ми тепер доїдемо? А він мені: "Жіночко, яке колесо?! То гради січуть." Як я молилась! І себе хрестом осіняю, і водія, і машину. Не дай, Боже, знов таке пережити. Тут стараюсь тих жахів про війну по телевізору не дивитись. За рік ледве до тям прийшла. Я ж там п'ять місяців майже з погребка не вилізала. Схудла на 12 кілограмів. Тиша тільки снитись могла. А то як зачне все довкола бахкати. Жах! Вікна всі навхрест скотчем заклеєні, аби менше від ударів скло тряслось. То ціла наука, виживання мирним людям на війні. Й куди бігти, як починають гради сікти, й що робити, коли снаряди рвуть. Не очі закривати, щоб те жахиття не бачити, а вуха, щоб перепонки не полопали, щоб не оглохнути. Жили, біди не знали, а тут на тобі – війна. Хто за неї має покарання понести? Це ж нічим не пояснимо винищення людей. І все. Дико, страшно. Скільки моїх знайомих загинуло у тому місиві: старих, молодих, дітей. Й зараз перед очима картина: їду центром міста, в

в ту пору якраз шили до побачення. Їх там усіх так перешматувало, як в м'ясорубці. Сусіди неподалік на полі картоплю вибирали, снаряд вгатав їм в дах, пройшов через кімнату, пробив фундамент і прямісінько на ту грядку. Дві жінки розметало в боки, а господаря голову знесло. Ми в погреб два ліжка поставили і там старались найтяжчі моменти перебувати. І серед ночі бігли в той сховок, і вдень. А потім діти впіратись почали – гради січуть, а вони хати покидати не хочуть. Мені від того ще гірше стає. Не витримали нерви. Вирішили, що я маю їхати на батьківщину, на Полісся, в Задовжжя. Старший син з дружиною та внуками перебрались у Волгоград. Там свати мої живуть. Діти молодшого сина подались на Білорусь, там теж свати. Тож, слава Богу, хоч за них не переживаємо. Мають там і де жити, і роботу мають, і малих у садочок пооформляли. А молодший син з невісткою залишились у Горлівці. У невістці лежачий батько. Свату 86 років. Доглядати за ним нема кому, то діти його кидати напризволяще не захотіли. Зостались з ним. А я ось уже другий рік як живу в Задовжжі.

- Софіє Пилипівно, і яке воно, переселенське життя?

- Що вам сказати? Мені легше в тому плані, що я повернулась на батьківщину. А як тим людям, які змушені були виїхати геть в чужі краї? Мені про це і в паспортному столі в Зарічному казали. Вам легше, бо ви на батьківщині.

Принимайте, хто не має нікого з родинного зв'язку із Західною Україною, сюди не поїдуть. Бояться. Бо на західний клеймо: бандери. Так само зворотній бік – то москалі. Від кого й коли все це пішло? Я більше п'ятдесят років прожила на Донбасі. Мала шану й повагу. У мене стажу 50 років. Я майже в сімдесят, без двох місяців, на пенсію вийшла. Як все добре було – то я золота людина. А як щось не так – бандерівка. Отак всі роки й прожила. Ви питаєте, як мені на батьківщині? Тихо, добре. З дровами, правда, проблема. Прошу в лісника, підсоби стареньким. А він мені: "Ачим ти краща наших бабунь? Вони платять і ти плати." Так я ж, кажу, біженка. А він знову: "А мені всерівно." Я йому знову стараюсь пояснити: «Ви ж тут без війни, слава Богу, жили. А я п'ять місяців по льохах-погребках сиділа. Нема людини до того діла». Я вже ладна й гроші за вивозку заплатити, аби нам тільки хто тих дровця привіз. Не піду ж я в сімдесят чотири роки в ліс ті дрова заготовляти. А сестра моя – інвалід, без палочки й не встане на ноги. З газом проблема. Якби в село привезли, то питань нема, ми купили б. Біда, що не везуть. А ще я помітила, як взагалі люди змінилися. Збайдужіли, чи що? Моє покоління таким не було. Ми ж поліщуки зроду-віку добротою славившись. А тепер якісь такі всі стали... Я вже другий рік у батьківському домі живу. Та за цей час мало хто двері відкрив, запитав, як ви тут, бабоньки?

Кажу ж, що майже в сімдесят пішла на пенсію. Звикла до роботи, до живого спілкування. Ще й поки війна на Сході не почалась, у нас там море бомжів було. То я завжди, прийду на роботу, чайника загріла, чай заварила і виношу на вулицю для тих безпритульних. Живі люди й у кожного своя нелегка доля. Вони ж не в один момент стали бомжами. Мали колись і сім'ї, і житло. А воно, он як життя повернуло. Не дай, Боже. Й ніхто з нас не може бути впевнений у своєму завтрашньому дні. Хіба ми колись думали, що прийде на нашу землю така безглузда братовбивча війна? Хто пережив щось подібне – на світ вже іншими очима дивиться. В нього більше співпереживання, жалю до інших. А кого біда не зачіпила, тому все видається, що її й геть на землі не має...

Я і прокидаюсь, і засинаю з однією думкою: «Може, дав Господь, і те лихо вже скінчилось»? Щодня телефоную то до сина, то до тітки в Красний Лиман. Все журюсь, що дуже хочу їх відвідати. А вони обоє в один голос: «Не здумай!» Тітка розповідає, що в них людей ховають прямо на городах. До кладовища ніяк дістатись, бо довкола пориті окопи. Все кругом заміновано. В неї сусід 20 метрів від дому не проїхав – розірвало на часточки. Люди всі свої найцінніші речі поховали в ямах та погрібах. Каже тітка, вирили ямку, поставили туди ванну, склали все, зверху залізна кришка, засипали

жити спокійно. Аби було на хліб та на сіль і тихо-тихо довкола, то можна було б жити і не вмирати». Так надоїла всім війна...

Бачте, не виходить в нас веселої розмови, хоч я ніколи в житті не була песимісткою. І хотілося б про щось хороше, світле побалакати, а де ж йому взятись, коли так болить душа.

Софія Пилипівна балакає про те без сліз, без особливого прояву емоцій. Півроку воєнного пекла загартувало жінку, навчило плакати серце без сліз. Розраду для себе вона знаходить в нехитрих господарських клопотах, турботах за сестрою. Коли вкрай захочеться поплакати чи хапнути ковток свіжого повітря, на якусь хвилинку може вибратись до лісу. Проте, далеко не відходить. А чи від волі, а чи від тиші – паморочиться у жінки голова. А ще ж за півстоліття так всі куточки на батьківщині змінилися, що вона просто-напросто боїться заблукати поміж трьох сосен.

- Городик біля хати правлю, – розповідає Софія Пилипівна. – Все літечко грядки поливала. Сестра свариться: "Що ти кому доказуєш? Не росте тут нічого." А я все ж старалась. Якось на серці від тих клопотів легше. Отак ми тут з сестрою й обнімаємо в чотири руки старість. Ніну хвороби зігнули, а мене війна добиває. Як уже зачекались ми її кінця. Здається, все на світі віддала б, аби лиш мир нарешті настав...

Галина Гаврилович